

Використана література

1. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики. Монографія / За ред. Р.А. Калюжного, В.О. Шамрая. – К.: 2002.– 296 с.
2. Доронин А.И. Бизнес-разведка. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство “Ось-89”, 2003. – 384 с.
3. Роздайбіда А.В. Податкове правопорушення як підстава адміністративної відповідальності: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Академія державної податкової служби України. – Ірпінь, 2002.– 190 с.
4. Чичелов Ю.В., Сомик К.В. Информационно-аналитическая работа в федеральных органах налоговой полиции: Учебное пособие – М.: Издательство МГУ, «ЧеРо», 2000. – 382 с.
5. Плэтт В. Информационная работа стратегической разведки. – М., 1958.

УДК 347.211(477)

Ю. КЛІМАШЕВСЬКА, лауреат Премії імені Ярослава Мудрого

СТРУКТУРА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Процесуальні кодекси України, визначаючи правила проваджень у судових справах, описують тим самим інформаційні процеси, пов'язані з розглядом судових справ, дають класифікацію інформації, правила її обробки, документування, передачі та зберігання; визначають суб'єкти інформаційного процесу та характер їх участі в ньому.

Ч. 2 ст. 3 КПК України визначає основні етапи провадження в кримінальних справах: порушення кримінальної справи, дізнання, досудове слідство, судовий розгляд. Отже, слід розглядати й відповідні етапи інформаційного процесу.

1. Порушення кримінальної справи.

Процедура подання заяви чи повідомлення про злочин.

Згідно зі ст. 94 КПК особами–заявниками про злочин можуть бути: підприємства, установи, організації, посадові особи, представники влади, представники громадськості, окремі громадяни.

Процедура надходження заяви чи повідомлення про злочин супроводжується документами: заявою чи повідомленням, підписаним заявником; протоколом за підписами заявника і особи, що прийняла заяву; розпискою заявника про те, що його попереджено про відповідальність за неправдивий донос.

Статтями 95, 96 КПК дається перелік даних, які обов'язково повинні бути зазначені в документах, пов'язаних з процедурою подання заяви чи повідомлення про злочин. Зауважимо, що закон явно не вимагає зазначення дати прийняття заяви чи повідомлення в усіх перелічених документах. Але, з огляду на положення ч. 2 ст. 97 КПК, така інформація в цих документах повинна міститися.

Не визначає закон на даному етапі також перелік даних, що становлять “відомості про особу заявника”. Можна передбачати, що це повинні бути дані, які визначаються вимогами до процесуальних документів, що приймаються в подальшому.

По заяві або повідомленню про злочин прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані не пізніше триденного строку прийняти одно з таких рішень: 1) порушити кримінальну справу; виноситися постанова про порушення кримінальної справи; 2) відмовити в порушенні кримінальної справи; приймається постанова про відмову у порушенні кримінальної справи, про що повідомляють заінтересованих осіб і підприємства, установи, організації; 3) направити заяву або повідомлення за належністю.

Процедура оскарження рішення про відмову в порушенні кримінальної справи.

Ст. 99¹ КПК визначає характер інформаційного процесу при оскарженні постанови про відмову у порушенні кримінальної справи: скарга подається особою, інтересів якої вона стосується, або її представником; термін подачі скарги – сім днів з дня одержання копії постанови (чи

повідомлення прокурора про відмову у скасуванні постанови). Скарга подається залежно від ситуації: прокуророві, прокуророві вищого рівня, до суду чи до апеляційного суду.

2. Інформаційний процес на етапі дізнання.

Інформаційний процес, пов'язаний із проведенням оперативно-розшукових заходів та дізнання – це складний, насичений процес із значним числом учасників (заінтересовані особи, органи дізнання, прокуратура, суд, адвокатура і т. д.).

З *процедурою затримання підозрюваного у вчиненні злочину* пов'язано складання двох документів: протоколу про роз'яснення підозрюваному права мати побачення із захисником з моменту затримання (копія протоколу з переліком прав та обов'язків негайно вручається затриманому і направляється прокурору); протоколу затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, який підписується особою, яка його склала, і затриманим.

Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, орган дізнання негайно повідомляє одного з її родичів, а в разі затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним службових обов'язків і відповідний розвідувальний орган.

Завершення етапу дізнання здійснюється складанням постанови про направлення справи для провадження досудового слідства (або постановою про закриття справи), яка затверджується прокурором.

Процедура оскарження на етапі дізнання. Ст. 110 КПК визначає, що дії і постанови органів дізнання можуть бути оскаржені прокуророві (одержані скарги прокурор повинен розглянути протягом десяти днів і рішення по скарзі повідомити скаржникові) або до суду.

Разом з тим, норми кримінально-процесуального кодексу явно не зобов'язують органи дізнання повідомляти заінтересованих осіб про прийняте ними рішення (як це регламентовано на етапі порушення кримінальної справи).

3. Провадження досудового слідства.

Прийняття кримінальної справи до свого провадження.

Слідчий зобов'язаний негайно приступити до провадження слідства в порушеній ним чи переданій йому справі. Коли справа порушена слідчим і прийнята ним до свого провадження, то складається постанова про порушення справи і прийняття її до свого провадження. В разі прийняття до свого провадження раніше порушеної справи слідчий виносить окрему постанову про прийняття справи до свого провадження. Копію постанови про прийняття справи до свого провадження слідчий протягом доби надсилає прокуророві.

Глава 19 КПК визначає *процедуру зупинення досудового слідства* в кримінальній справі та, в разі потреби, його відновлення. Зупиняється досудове слідство мотивованою постановою слідчого, копія якої направляється прокуророві.

Процедура закінчення досудового слідства. Згідно зі ст. 212 КПК формами закінчення досудового слідства є складання обвинувального висновку або прийняття постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру чи винесення постанови про закриття справи. Ст. 120 КПК визначає строки, в які повинно бути закінчено досудове слідство у кримінальних справах.

Згідно зі ст. 214 КПК слідчий закриває справу мотивованою постановою. Копія постанови про закриття справи надсилається прокуророві, особі, що притягалася до кримінальної відповідальності, особі, за заявою якої була порушена справа, а також потерпілому та цивільному позивачеві. По закінченні досудового слідства, якщо буде встановлено неосудність або обмежену осудність особи, що вчинила суспільно небезпечне діяння, складається постанова про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру. Ця постанова разом зі справою надсилається прокуророві (ч. 3 ст. 417 КПК).

Визнавши досудове слідство в справі, яка підлягає направленню для віддання обвинуваченого до суду, закінченим, слідчий повідомляє про це потерпілого або його представника, цивільного позивача або його представника, цивільного відповідача, або його представника, обвинуваченого.

Про те, що зазначеним особам оголошено про закінчення слідства і що їм пред'явлено матеріали справи для ознайомлення, зазначається в протоколі про оголошення про закінчення слідства і пред'явлення матеріалів справи для ознайомлення.

Протокол зачитується всім особам, що брали участь у проведенні слідчої дії, при цьому їм роз'яснюється їх право робити зауваження. Зазначені особи можуть ознайомитися з протоколом особисто.

Протокол підписують: особа, яка провадила слідчу дію; допитана особа, а також перекладач; поняті, якщо вони були присутні; та інші особи, які були присутні або брали участь у проведенні цієї дії.

Якщо хто-небудь з цих осіб через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, то для підписання протоколу запрошується стороння особа. До протоколу можуть бути додані фотознімки, матеріали звукозапису, кінозйомок, відеозапису, плани, схеми, зліпки та інші матеріали, які пояснюють його зміст.

Якщо особа, що брала участь в проведенні слідчої дії, відмовиться підписати протокол, то про це зазначається в протоколі і стверджується підписом особи, яка провадила слідчу дію.

Процедура оголошення про закінчення слідства і пред'явлення матеріалів справи для ознайомлення. Дана процедура має деякі особливості залежно від того, кого із заінтересованих осіб стосується відповідна слідча дія: потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача чи обвинуваченого.

Відповідно до ст. 220 КПК про оголошення обвинуваченому про закінчення досудового слідства і про пред'явлення йому матеріалів справи для ознайомлення слідчий складає протокол, в якому зазначається, які саме матеріали (кількість томів і аркушів) були пред'явлені для ознайомлення; чи ознайомилися обвинувачений і захисник з матеріалами справи; протягом якого часу проходило ознайомлення зі справою і які клопотання були заявлені обвинуваченим та його захисником.

Протокол пред'явлення обвинуваченому матеріалів досудового слідства підписують обвинувачений, слідчий і захисник, якщо він бере участь у справі.

У випадку повідомлення потерпілого, цивільного позивача чи цивільного відповідача про закінчення слідства протокол оформляється з додержанням правил ст.85 і ст. 220 КПК, хоча згідно зі ст. 217 цього ж кодексу протокол у даному випадку може бути замінений долученою до справи копією письмового повідомлення про закінчення слідства і про можливість ознайомлення з матеріалами справи.

Після закінчення слідства і виконання вимог ст.ст. 217–222 КПК слідчий складає обвинувальний висновок, який підписує слідчий із зазначенням місця і часу його складання.

Ст. 224 КПК визначає перелік документів, що додаються до обвинувального висновку. Цей перелік містить список осіб, що підлягають виклику в судове засідання, із зазначенням їх адреси і аркушів справи, де викладені їх показання або висновки. З метою нерозголошення відомостей про осіб, щодо яких у порядку, передбаченому ст. 52¹ та ст. 52³ КПК, застосовані заходи безпеки, замість їх справжніх прізвища, ім'я і по батькові зазначається псевдонім, а замість адреси – назва органу, який здійснює заходи безпеки, та його адреса.

Після закінчення досудового слідства справа з обвинувальним висновком та додатками до нього направляється прокуророві.

4. Нагляд прокурора за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства.

Як випливає з характеристик уже розглянутих етапів розгляду кримінальної справи, одним із джерел виникнення інформаційного процесу на етапі прокурорського нагляду є копії постанов органів дізнання та досудового слідства про порушення кримінальної справи. Ще одним джерелом інформації на етапі прокурорського нагляду є скарги на дії органів дізнання та досудового слідства, які прокурор зобов'язаний розглянути протягом десяти днів і рішення по них повідомити скаржникові.

Найвагомішою інформаційною процедурою на даному етапі є *розгляд прокурором кримінальної справи з обвинувальним висновком.*

Перевіривши у відповідності до ст. 228 КПК таку справу, прокурор або його заступник згідно з положеннями ст. 233 КПК протягом не більше п'яти днів приймає одно з таких рішень (ст. 229): затверджує обвинувальний висновок або складає новий обвинувальний висновок; повертає справу органів дізнання або слідчому із своїми письмовими вказівками для провадження додаткового розслідування; закриває справу, склавши про це постанову.

Процедура затвердження обвинувального висновку відбувається у стандартний для вітчизняного діловодства спосіб затвердження документів.

5. Інформаційні процеси під час провадження справ у суді першої інстанції.

Не будемо розглядати процеси, пов'язані з діяльністю суду на етапах досудового розгляду справи. Зосередимо увагу лише на інформаційних процесах провадження справ, що надійшли до суду з обвинувальним висновком; що порушуються за скаргою потерпілого; що надійшли до суду в порядку, передбаченому ст. 418 КПК.

Аналізуючи положення розділів 3, 6, 8 КПК, можемо сказати, що провадження справи у суді першої інстанції складається з наступних процедур: надходження справи (її реєстрація, призначення), попередній розгляд, судовий розгляд, подача апеляцій, звернення вироку до виконання.

Порядок обробки та передачі інформації під час виконання *процедури "надходження справи"* визначається Інструкцією з діловодства у судах першої інстанції. В даній роботі ми випускаємо це з предмету розгляду.

Попередній розгляд справи повинен відбутися не пізніше десяти діб, а у разі складності справи – не пізніше тридцяти діб з дня надходження її до суду (ст. 241 КПК). Про день попереднього розгляду справи обов'язково повинні бути повідомлені прокурор та інші учасники процесу (ст. 240 КПК). Ст. 244 КПК визначає, що результатом попереднього розгляду справи може бути постановою про одне з таких рішень: призначення справи до судового розгляду; зупинення провадження в справі; повернення справи прокуророві; направлення справи за підсудністю; закриття справи; повернення справи на додаткове розслідування. Копія постанови протягом трьох діб після її винесення надсилається сторонам.

Джерелом виникнення інформаційного потоку у справах, які порушуються за скаргою потерпілого, є скарга потерпілого, яка повинна відповідати вимогам, встановленим щодо обвинувального висновку (ст. 223 і ст. 224 КПК). Попередній розгляд у цьому випадку полягає в розгляді такої скарги та винесенні одного з рішень (ч. 2 ст. 251 КПК): залишити скаргу без розгляду; за наявності на те підстав відмовити в порушенні кримінальної справи; за наявності достатніх даних порушити кримінальну справу та призначити її до розгляду.

Згідно з ч.1 ст. 419 КПК справи, що надійшли до суду від прокурора в порядку, передбаченому ст. 418 цього ж кодексу, суддя або голова суду в разі згоди з рішенням слідчого чи прокурора вносить безпосередньо в судові засідання, тобто в даному випадку відсутня процедура попереднього розгляду. Відсутня процедура попереднього розгляду і в справах, що надійшли від прокурора в порядку, передбаченому статтями 7³ чи 9 КПК.

У відповідності до ст. 256 КПК кримінальна справа повинна бути призначена до розгляду в суді не пізніше десяти діб, а у випадках складності справи – не пізніше двадцяти діб з дня попереднього її розгляду. Підсудному не пізніше як за три доби до дня слухання справи, яка порушена за скаргою потерпілого, повинна бути вручена (ч. 3 ст. 251 КПК) копія скарги потерпілого, копія постанови судді про порушення кримінальної справи та повістка про виклик його в судові засідання.

При розгляді справ з обвинувальним висновком не пізніше як за три доби до дня розгляду справи у суді всі учасники процесу та інші особи, які підлягають виклику в судові засідання, повідомляються про день розгляду справи в суді. Свідки, експерти, перекладачі викликаються до суду повісткою. Особи, щодо яких були застосовані заходи безпеки, викликаються в судові засідання виключно через орган, який здійснює ці заходи (ст. 254 КПК).

Підсудному під розписку в зазначений строк вручається повістка про виклик до суду, копія обвинувального висновку, копії додатків до нього (зазначені копії не повинні містити адреси осіб, які викликаються в судові засідання).

Після призначення справи до судового розгляду прокурор, підсудний, його захисник, потерпілий і його представник, цивільний позивач і його представник можуть ознайомитися з матеріалами справи (ст. 255 КПК). Цивільний відповідач і його представник можуть ознайомитися з матеріалами, що стосуються цивільного позову. Матеріали про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, для ознайомлення не пред'являються.

Випускаючи інформаційний процес, пов'язаний з розглядом справи у суді, зупинимось тільки на результатах цього процесу.

При наявності тих чи інших підстав, розгляд справи може бути відкладений; зупинений стосовно когось із підсудних; справа може бути повернена на додаткове розслідування, закрита; по справі може бути постановлено вирок, який підписують усі судді чи один суддя, коли справа розглядалась ним одноособово.

У відповідності до ст. 344 КПК копія вироку вручається засудженому або виправданому в триденний строк після проголошення вироку.

У справах, що надійшли до суду від прокурора в порядку, передбаченому ст. 418 КПК, суд приймає ухвалу, а суддя постанову про закриття справи; направлення на досудове розслідування; застосування примусових заходів медичного характеру (із зазначенням яких саме).

Подача апеляцій. Відповідно до розділу четвертого Кримінально-процесуального кодексу України дамо схему інформаційного потоку, його наповнення, випишемо характер інформаційних відносин, пов'язаних з поданням та розглядом апеляцій.

Апеляція може бути подана:

(ч. 1 ст. 347 КПК) на вироки, які не набрали законної сили, ухвалені місцевими судами; на постанови про застосування чи незастосування примусових заходів виховного і медичного характеру, ухвалені місцевими судами;

(ч. 2 ст. 347 КПК) на ухвали (постанови), ухвалені місцевим судом, про закриття справи або направлення справи на додаткове розслідування; на окремі ухвали (постанови), ухвалені місцевим судом; на інші постанови місцевих судів у випадках, передбачених Кримінально-процесуальним кодексом України.

Кодексом визначаються особи, які мають право подати апеляцію:

- засуджений, законний представник засудженого, законний захисник засудженого;
- виправданий, законний представник виправданого, законний захисник виправданого;
- неповнолітній, законний представник неповнолітнього, законний захисник неповнолітнього;
- законний представник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусового заходу медичного характеру;
- законний захисник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусового заходу медичного характеру;
- обвинувачений, законний представник обвинуваченого, законний захисник обвинуваченого;
- цивільний відповідач, представник цивільного відповідача;
- прокурор;
- потерпілий, законний представник потерпілого, цивільний позивач, законний представник цивільного позивача;
- особа, щодо якої винесено окрему ухвалу (постанову) суду;
- інші особи у випадках, передбачених цим Кодексом.

Згідно з ч. 3 ст. 349 КПК “апеляція на вирок, ухвалу чи постанову суду першої інстанції, якщо інше не передбачено КПК, може бути подана протягом п'ятнадцяти діб з моменту їх проголошення, а засудженим, який перебуває під вартою, в той же строк з моменту вручення йому копії вироку”. Дещо відмінна процедура подачі апеляцій передбачається ст.ст. 52-5, 165-2, 165-3, 177, 205 КПК. Її буде враховано під час характеристики інформаційного процесу розгляду апеляцій.

У ст. 351 КПК дається регулювання інформаційних відносин у зв'язку з надходженням апеляції. Про надходження апеляції суд першої інстанції оповіщає прокурора, інших зазначених у статті 348 цього ж кодексу осіб, інтересів яких стосується апеляція.

Повідомлення про надходження апеляції здійснюється шляхом направлення відповідних повідомлень та шляхом поміщення оголошення на дошці об'яв суду. Протягом п'яти діб з часу поміщення оголошення зазначені особи мають право одержати в суді копію апеляції або ознайомитися з нею в суді. Ще протягом п'яти діб з часу вручення копії або ознайомлення з нею зазначені особи мають право подати свої заперечення на апеляцію.

Згідно з ч. 2 ст. 354 КПК протягом семи діб з часу закінчення вказаних вище строків (тобто 17 діб з дня оголошення про апеляцію) справа разом з апеляцією та запереченнями на неї направляється до апеляційного суду.

Оскільки дату розгляду справи апеляційним судом визначає суд першої інстанції, то про дату призначення справи до апеляційного розгляду суд першої інстанції оповіщає заінтересованих осіб направленням відповідних повідомлень та шляхом поміщення оголошення на дошці об'яв суду. Засудженому, що тримається під вартою, про призначення справи до апеляційного розгляду повідомляється через начальника відповідної установи.

Виконання вироку. Не пізніше як через три доби з дня набрання вироком законної сили або повернення справи з апеляційної чи касаційної інстанції вирок звертається до виконання. Розпорядження про виконання обвинувального вироку і копія вироку надсилається органу, на який покладено обов'язок виконання вироку. З метою забезпечення виховного впливу вироку суд надсилає його копію в разі необхідності підприємству, установі, організації за місцем роботи засудженого. Відповідно до положень ч. 4 та ч. 5 ст. 404 КПК копія вироку надсилається органу виконання покарань за місцем проживання засудженого, службі у справах неповнолітніх, командирам військових частин, відповідним органам для повернення вилучених документів, цінностей та інших предметів, для зняття арешту з майна.

6. Розгляд справи за апеляцією (глава 30 КПК).

Рух справи на етапі апеляційного розгляду складається з таких основних процедур: надходження апеляційної скарги чи справи з апеляційною скаргою, реєстрація, призначення; попередній розгляд справи апеляційним судом; апеляційний розгляд; надходження касаційної скарги чи касаційного подання; звернення до виконання ухвали, вироку, постанови апеляційного суду.

Особливість *процедури надходження* матеріалів у даному випадку полягає в тому, що згідно з положеннями ст. 349 КПК апеляційне оскарження рішень суду першої інстанції може відбуватися через суд, який постановив вирок, ухвалу чи постанову, або безпосередньо до суду апеляційної інстанції. У першому випадку до суду апеляційної інстанції надходить (згідно з ч. 2 ст. 354 КПК) кримінальна справа, апеляція, заперечення на неї, визначена дата розгляду справи апеляційним судом. У другому випадку одержану апеляцію апеляційний суд надсилає до суду першої інстанції для виконання процедури "подача апеляцій".

Апеляційний суд у разі необхідності може провести *попередній розгляд справи*, при якому може бути прийняте одне з таких рішень: про питання, пов'язані з підготовкою справи до апеляційного розгляду; про відмову в прийнятті апеляції до свого розгляду; про зупинення провадження в справі; про повернення справи суду першої інстанції; про закриття апеляційного розгляду справи.

Апеляційний суд повинен *розглянути справу* у день, визначений судом першої інстанції. У випадках, визначених ч. 1 та ч. 4 ст. 360 КПК, розгляд справи може бути перенесений не більш як на тридцять діб (ч. 1 та ч. 4 ст. 360 КПК).

Згідно з ч. 2 ст. 360 КПК не пізніше як за три дні апеляційний суд оповіщає заінтересованих осіб шляхом поміщення оголошення на дошці об'яв суду про час і місце розгляду справи. Не пізніше як за три доби до дня розгляду справи у суді всі учасники процесу та інші особи, які підлягають виклику в судові засідання, повідомляються про день розгляду справи у суді. Свідки, експерти, перекладачі викликаються до суду повісткою. Особи, щодо яких були застосовані заходи безпеки, викликаються в судові засідання виключно через орган, який здійснює ці заходи (ст. 361, ст. 254 КПК).

Підсудному під розписку в зазначений строк вручається повістка про виклик до суду, копія обвинувального висновку, копії додатків до нього (зазначені копії не повинні містити адреси осіб, які викликаються в судові засідання).

У результаті розгляду апеляцій на рішення, зазначені в ч. 1 ст.347 КПК, апеляційний суд приймає одне з рішень:

вносить ухвалу	про залишення вироку чи постанови без зміни, а апеляції – без задоволення;	
вносить ухвалу	про скасування вироку чи постанови	з поверненням справи прокуророві на додаткове розслідування; з поверненням справи на новий судовий розгляд; із закриттям справи;
постановляє свій вирок	скасовуючи повністю чи частково вирок суду першої інстанції;	
постановляє свою постанову	скасовуючи повністю чи частково постанову суду першої інстанції;	
вносить ухвалу	про зміну вироку	з пом'якшенням покарання; зі зміною кваліфікації і застосуванням кримінального закону про менш тяжкий злочин; зі зменшенням сум, які підлягають стягненню, або збільшенням цих сум, якщо таке збільшення не впливає на обсяг обвинувачення і кваліфікацію злочину;
вносить ухвалу	про зміну постанови	зі зміною кваліфікації суспільно небезпечного діяння і застосуванням статті КК, яка передбачає відповідальність за менш тяжкий злочин; з пом'якшенням виду примусового заходу виховного чи медичного характеру.

При розгляді апеляцій на рішення, зазначені в ч. 2 ст.347 КПК, апеляційний суд приймає одне з рішень:

вносить ухвалу	про залишення ухвали чи постанови без зміни, а апеляції без задоволення;
вносить ухвалу	про скасування окремої ухвали чи постанови;
постановляє свою ухвалу	скасовуючи повністю або частково ухвалу чи постанову суду першої інстанції;
вносить ухвалу	про зміну ухвали чи постанови.

Процедура надходження касаційної скарги чи касаційного подання. Згідно з п.2 ч. 1 ст. 383 КПК вироки і постанови апеляційного суду, постановлені ним в апеляційному порядку, а також вироки, ухвали і постанови апеляційного суду, постановлені ним як судом першої інстанції, протягом одного місяця з моменту проголошення рішення апеляційного суду (чи вручення за-судженому копії вироку, постанови) можуть бути оскаржені в касаційному порядку (ч. 1 ст. 383 КПК). Касаційні скарги на зазначені судові рішення мають право подати особи (ч. 1, 3 ст. 384 КПК): коло яких визначено у статті 348 КПК; прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої чи апеляційної інстанцій, чи прокурор, який затвердив обвинувальний висновок. Подаються такі скарги і подання через суд, який постановив вирок чи виніс ухвалу або поста-

нову. Процедуру “надходження касаційної скарги чи подання” виконує суд, який постановив оскаржуване рішення, з додержанням вимог статті 351 КПК.

Якщо протягом одного місяця з моменту проголошення рішення апеляційного суду не надійшло касаційної скарги чи касаційного подання, то таке рішення вступає в законну силу. Для виконання процедури “звернення до виконання рішення апеляційного суду” не пізніше трьох діб після набрання вироком чи постановою законної сили справа надсилається до суду першої інстанції. Частина 1 ст. 381 КПК визначає, що справа разом з ухвалою апеляційного суду надсилається до суду першої інстанції не пізніше 3 діб після її розгляду (а у випадках, зазначених у ч. 2 ст. 379 КПК – не пізніше трьох діб після оголошення повного тексту ухвали).

У касаційному порядку також можуть бути перевірені (ч. 2 ст. 383 КПК) вироки та постанови районного (міського), міжрайонного (окружного) судів, військових судів гарнізонів, ухвали апеляційного суду, постановлені щодо цих вироків та постанов. У відповідності до ч. 2 ст. 386 КПК касаційні скарги і подання на такі рішення можуть бути подані протягом шести місяців з моменту набрання ними законної сили.

Касаційні скарги на ці рішення мають право подати (ч. 2, ч.4 ст. 384 КПК):

- засуджений, законний представник засудженого, законний захисник засудженого;
- виправданий, законний представник виправданого, законний захисник виправданого;
- позивач, представник позивача; відповідач, представник відповідача;
- потерпілий, представник потерпілого;
- прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої чи апеляційної інстанцій;
- Генеральний прокурор України; заступники Генерального прокурора України;
- прокурор Автономної Республіки Крим;
- прокурор області; прокурор міста Києва; прокурор міста Севастополя;
- прирівняні до них прокурори; заступники прокурорів.

Касаційні скарги і подання на рішення; зазначені у ч.2 ст. 383 КПК, подаються безпосередньо до касаційного суду.

7. Касаційне провадження (гл. 31 КПК).

Інформаційний процес, пов’язаний з розглядом касаційних скарг на судові рішення, зазначені в ч. 1 ст. 383 КПК, суттєво відрізняється від процесу, пов’язаного з розглядом скарг на рішення, зазначені в ч. 2 ст. 383 КПК.

Касаційний розгляд справ за касаційними скаргами, касаційними поданнями на судові рішення, що зазначені у ч. 1 ст. 383 КПК, відбувається у день, визначений судом апеляційної інстанції (не пізніше двох місяців з дня направлення матеріалів до касаційного суду; ч. 1 ст. 392 КПК). Не пізніше як за три дні до розгляду справи в приміщенні касаційного суду має бути вивішено оголошення про час і місце розгляду справи. Крім того, справа розглядається з обов’язковим повідомленням прокурора та осіб, зазначених у статті 384 КПК. У разі необхідності за ухвалою касаційного суду розгляд справи може бути перенесено, про що заздалегідь повідомляються особи, які беруть участь у справі (ч. 2, ч. 3 ст. 392 КПК). У результаті касаційного розгляду справи суд приймає одне з рішень:

вносить ухвалу	якою залишає вирок, постанову чи ухвалу без зміни, а касаційні скарги чи подання без задоволення;	
вносить ухвалу	якою скасовує вирок, постанову чи ухвалу	направляє справу на нове розслідування;
		направляє справу на новий судовий розгляд;
		направляє справу на новий апеляційний розгляд;
		закриває справу;

вносить ухвалу	якою змінює вирок, постанову чи ухвалу	
вносить ухвалу		про закриття касаційного провадження.

Ухвала касаційного суду складається і оголошується з дотриманням вимог, передбачених Кримінально-процесуальним кодексом щодо ухвали апеляційного суду.

Отже, з даним випадком касаційного провадження пов'язано такі інформаційні процедури:

- *надходження справи до касаційного суду, її реєстрація й призначення до вивчення;*
- *касаційний розгляд;*
- *звернення до виконання рішення касаційного суду.*

Суттєво відрізняється рух справи за касаційними скаргами і поданнями на судові рішення, що зазначені в ч. 2 ст. 383 КПК. Такі скарги і подання після здійснення процедури *надходження і реєстрації* передаються на розгляд судді касаційного суду (ч. 2 ст. 388 КПК) – *процедура “розгляд скарги суддею касаційного суду”*. Суддя протягом п'ятнадцяти днів вирішує питання про витребування справи або про відмову у витребуванні справи. Про прийняте рішення суддя вносить постанову, копія якої надсилається прокуророві чи особі, яка подала скаргу.

Після надходження витребуваної справи знову здійснюється процедура *надходження справи до касаційного суду, її реєстрація й призначення до вивчення*. Протягом тридцяти днів після надходження справа з касаційними скаргами і поданнями розглядається касаційним судом у складі трьох суддів з участю прокурора (*процедура “перший розгляд справи”*). Результатом виконання цієї процедури є ухвала про відмову у задоволенні скарги чи подання або ухвала про призначення справи до касаційного розгляду (буде здійснена описана вже *процедура касаційного розгляду* з обов'язковим повідомленням прокурора та осіб, зазначених у ст. 384 КПК).

Звернення до виконання ухвали касаційного суду.

Не пізніше п'яти днів після касаційного розгляду справа надсилається до суду першої інстанції для виконання. У випадках, передбачених ч. 2 ст. 379, справа надсилається до суду першої інстанції протягом цього ж строку після складання й оголошення мотивованої ухвали.

Висновки

Вивчення інформаційних процесів у судочинстві, встановлення осіб, які беруть у ньому участь, характеру інформаційних відносин є підставою для побудови інформаційних систем моніторингу розгляду судових справ, систем електронного діловодства та документообігу. Аналіз інформації, яка повинна бути зазначена в процесуальних документах, її формалізація й структуризація дадуть змогу приступити до створення баз даних та систем підтримки прийняття рішень у судочинстві.

УДК 342.721:681.3.02(477)

Л. ШЕСТАК, викладач Чернігівського державного інституту права,
соціальних технологій та праці

ПОНЯТТЯ ТА ЮРИДИЧНИЙ ЗМІСТ ЛІЦЕНЗУВАННЯ

Права та свободи людини і громадянина, проголошені Конституцією України як вища цінність, виражають загальнолюдські гуманітарні начала правового опосередкування дійсності.

Заборони, зобов'язання і дозволи, передбачені чинним законодавством України, визначають характер правової поведінки суб'єктів, носять універсальний характер, установлюють, як правило, модель поведінки, однаковою для всіх особистостей у суспільстві.

Правове регулювання полягає не тільки у визначенні того, якою має бути правова поведінка, але й у закріпленні кола суб'єктів цієї поведінки, встановлення порядку її здійснення.